

Palkide vahetus vanades hoonetes

Tekst ja fotod: Andres Uus

Materjali valik taastamistödeks

Kindel reegel on, et taastamistödeks kasutatav puit peab olema kvaliteetne ja kuiv. Kui kaetud konstruktsiooni panna toores materjal, võivad hakata seal arenema mädanikseened. Hea tava ehituses ütleb, et asendusmaterjal võiks olla sama, mis oli hoonel algselt. Asendusmaterjaliks võib kasutada nii nn taaskasutatud puitu (mis on juba mõne palkhoone seinas kasutusel olnud) kui ka uut puitu. Korraliku taaskasutatud materjali kasuks räägib asjaolu, et vana puit ei ole nii atraktiivne kahjureile ja kui asendatav materjal jääb näha, siis vana palk ei hakka nii silma, kui uus materjal.

Selle aida taastamisel sai kasutada kõrval maha lammutatud vana rehielamu palke.

Palkmaja lahtivõtmine ja kokkupanemine

Palkmaju on võimalik koost lahti võtta ja uuesti kokku panna. Väiksemate hoonete puhul, kui katusematerjal läheb nagunii vahetusse, on mõttekas hoone lahtivõtmine juba ka mõnede palkide vahetamiseks. Nii saab lõpptulemus kvaliteetsem kui palke altpoolt vahetades. Enne lahtivõtmist tuleb hoone võimalikult täpselt dokumenteerida, st mõõta seinte kõrgused ja põhjadiagonaalid ning palgid süstemaatiliselt nummerdada. Mädanemise tõttu ebahühtlaselt vajunud vana hoone mõõtmine võib osutuda keerukaks ja nõuda leidlikkust. Näiteks kui hoone ühe nurga alumine palk on täiesti mädanenud, nii et selle läbimõõtu enam mõõta ei saa, on üks lahendus mõõta ära seina kõrgus hoone teise, säilinud nurga juurest. Eeldades, et algselt oli seina kõrgus enam-vähem hühtlane ja aluspalk rõhtsalt vundamendile või nurgakividele toetatud, saame tuletada kahjustatud palgi läbimõõdu. Diagonaalide mõõtmine vanade hoonete puhul on oluline juba sellepärast, et põhiplaan ei pruukinud olla algselt täisnurkne. On tavaline, et hoone oli kümmekond sentimeetrit romb. Paljude taoliste üksikasjade tõttu on alati parim, kui hoone võtab lahti ja sobitab kokku üks ja sama meeskond.

Hooneosa lahti võttes selgus, et otstarbekam on asendada kogu palkosa. Vanast talli osast sai alles jätta ainult ülemised viilupalgid.

Palkide vahetamine

Palkide vahetamisel on oluline, et asenduspalk oleks asendatavaga võimalikult sarnase kujuga. Kuna tegelikuses on täpset koopiat raske teha (tihti on vana palk ka nii mädanenud, et ei ole võimalik täpseid mõõte teada saada), siis on mõistlik valida selline uus palk, mis paika varatuna oleks ca ühe sentimeetri võrra algsest jämedam ning üle märkida järgmise korra palk ühele sentimeetrile seadistatud vararaua või kitsa peitliga. Mädanenud aluspalkide asendamisel tõstetakse hoonet tungraudade, PERI-postide või muude tõstevahenditega vajalikul määral ning sobitatakse mädanenud palgi asemele uus sobivas mõõdus palk; töö tehtud, langetatakse hoone tagasi õigesse kõrgusse. Vundamendi ja aluspalgi vahele tuleb paigaldada niiskustõke (näiteks kasetoht, 2-kihiline ruberoid). Ka esimese palgirea kaitsmine puidukaitsevahenditega (näiteks tõrv) tõstab palgi vastupidavust mädanemisele.

Rehealuse 8 alumist palgirida vajasid vahetust.

Suuremate hoonete korral ei õnnestu tihti palkide vahetuseks seinasid tõsta, saab ainult anda kerget eelpingestust. Sel juhul toimub palkide vahetus prussidena, kus vana mädanenud osa saetakse pikuti sirgelt konstruktsioonist välja

ja asendatakse sobiva suurusega prussidega. Siin on oluline jälgida, et asenduskohati saaks hiljem korralikult takutada tihedaks ja soojapidavaks konstruktsiooniks. Vanade hoonete tõstmise nõuab tihti loomulikult lähenemist, kuna tõstemehhanismid ei tohi vahetatavaid palke segada. Samas võivad konstruktsioonid olla juba liiga mädad, et leida hoonete tõstmiseks sobivat kohta. Üsna tavaline on, et esmalt antakse tõstetavatele seintele lisajäikust ajutiste sirutuslattide või pingutatud koormarihmadega. Oluline on järgida kõiki tõstmisest tulenevaid ohutusreegleid.

Aida seinad on prussidega ajutiselt stabiilsemaks muudetud, et saaks teostada vajalikke palgivahetustöid.

Kui vahetama peab kogu seinalõigu, siis võib ühe võimalusena kasutada vajumisprobleemide vähendamiseks püstpalke (kuna enamus hoonest on vana ja ei vaju enam). Selleks asendatakse algselt näiteks vahetatava seinalõigu kaks alumist ja ülemist rõhtset palgirida ning seejärel paigaldatakse juba vahele püstised palgid. Uue ja vana seiniosa üleminekukohtades on soovitatav kasutada jäikust lisavaid tugevaid tenderposte.

Mädanenud palkide asendus püstpalkidega.

Kui asendusse ei lähe kogu palk, siis on vaja palgid jätkukohas siduda. Üks tavalisemaid vanade hoonete parandamisel kasutatavaid seotisi on keeljätk. Juhul kui palki asendatakse seinas nii, et keeljätku ei ole võimalik teha, siis on võimalik kasutada näiteks ühenduskohas pooltappi.

Kui kahjustus on väike võib palki parandada osaliselt – proteesida. Proteesimise käigus eemaldatakse kahjustatud osa ja selle asemele paigutatakse uus, algsele võimalikult sarnane osa. Uue ja vana materjali kokkupuutepinnad tuleks teha võimalikult siledad, et nad sobiksid kokku. Enne uue tüki kohale asetamist on soovitatav kokkupuutepinnad puidukaitsesevahendiga (näiteks tõrvaga) üle võõbata. Oluline on teha asendustükid nii, et vee sattumisel konstruktsiooni ei jääks see sinna pidama. Selleks peavad rõhtpinnad olema kaldega väljapoole.

Palgi kahjustatud osa eemaldamine seinalt peitliga.

Proteesitud palk vanal aidal.

Kahjustatud tappide puhul on oluline välja selgitada, kas kahjustus mõjutab hoone stabiilsust. Tapi vahetus on suur töö ja väiksema vigastuse korral (näiteks maltspuit on palgi pealt osaliselt hävinud) ei tasu seda ette võtta.

Lisalugemist:

- Panu Kaila. Majatohter, I-VI osa. Tallinn, 1999.
- Tiit Masso. Palkmajad. Tallinn, 1991.
- Uno Söderberg, Henrik Kjellberg. Rõhtpalkmajad. Hooldus ja parandamine. Rootsi Riigi Muinsuskaitseamet, 1997.
- Andres Uus, Ragner Lõbu. Soovitud käsitööna palkmaja ehituseks. Rápina, 2007.
- Arvo Veski. Puitehituse käsiraamat. Tartu, 1943.

MTÜ Seto Käsitöö Kogo
Obiitsa, Võrumaa
Tel. 56 200 076
kogo@setomaa.ee
www.kogo.ee

MTÜ Vanaajamaja
Kauksi küla, Mooste vald, Põlvamaa
Tel. 56 691 553
info@vanaajamaja.ee
www.vanaajamaja.ee

Trükise väljaandmist toetab:

LEADER
EESTI

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandus- ja
Rurali arenguvõrgustiku
toetusprogramm

Piiriveere Lieder